

“NHÌN CÂY SỬA ĐẤT – NHÌN CON SỬA MÌNH”

Lê Ngọc Hoá

Khoa Sư phạm

Ngoài bản năng tự nhiên mà tạo hoá ban tặng để nuôi nấng con cái, làm ba mẹ cần được xem là một nghề cũng trải qua quá trình học tập, rèn luyện và chuyên hoá bản thân để ba mẹ có thể là người bạn đồng hành của con, giúp con trở thành phiên bản tốt nhất của chính mình.

Vai trò của ba mẹ lúc này được ví như người làm vườn, cần trang bị những hiểu biết và có đủ sự cần mẫn để chăm sóc cây con lớn lên khoẻ khoắn, đơm hoa và kết quả. Người làm vườn, hơn ai hết, hiểu rõ rằng trước khi gieo hạt, việc chuẩn bị đất đai là vô cùng quan trọng, vì thế cần dành thời gian thích đáng để xới đất, nhổ cỏ dại, ươm mầm... Hạt nảy mầm trong đất đánh dấu một hành trình đầy hân hoan với nhiều mong đợi, kì vọng nhưng người làm vườn cũng không tránh khỏi những lo lắng, những ưu tư cho hành trình sắp tới. Cây con còn yếu ớt, lạ lẫm với môi trường xung quanh cần đôi bàn tay ân cần, dịu dàng và hiểu biết nâng đỡ để cây vươn lên khoẻ khoắn, không thúc ép, không bỏ mặc. Mỗi quyết định, mỗi hành động sai lầm đều ảnh hưởng trực tiếp đến quá trình cây con khôn lớn.

Cây con cũng tồn tại trong mình sức mạnh tiềm tàng to lớn từ khi còn là cái mầm nhỏ trong hạt nên cùng với sự chăm nom, người làm vườn cũng mang niềm tin tưởng và hi vọng. Cây được chở che quá mức, uốn nắn quá nhiều cũng phát triển yếu ớt. Hãy để cây vươn ra cùng nắng sớm, tắm dưới cơn mưa mùa hè, chống chọi những ngày giông bão hay những cơn gió rét. Nếu che chắn quá, cây không học được sự mạnh mẽ, nếu bỏ mặc, cây sẽ gãy cành, bật gốc. Vừa ĐÚ là tất cả những gì cây con cần để trở thành tùng bách.

Bà Maria Montessori ví von cha mẹ với người làm vườn. Trong môi trường của trẻ, những người lớn xung đều học đóng vai trò là người làm vườn. Trong đó, sự lùi lại của người lớn là vô cùng cần thiết để con tiến lên, con bình an và mạnh mẽ bởi “Vàng trắng sáng quá thì những ngôi sao xung quanh không thể toả sáng được”. Trước 3 tuổi,

con có thể chưa hiểu về quy luật nhân quả, môi trường sống của con cần an toàn để tránh đi sự căm đoán, sự khuyên răn hay chê trách chỉ làm con thiếu tự tin và nghĩ rằng mình kém cỏi. Khi con biết được mối quan hệ nhân quả, có thể cho con trải nghiệm an toàn để tự rút ra bài học cho chính bản thân mình. Vì thế không chỉ ba mẹ, mà thầy cô giáo và những người lớn khác cần học cách lùi lại để con chủ động trong hành trình khám phá của mình, học cách bình tâm khi nhìn thấy con làm lỗi, học cách kiên nhẫn chờ đợi đến giây phút con chinh phục và tỏa sáng, và học cách quan sát để biết con cần gì, môi trường xung quanh cần được chuẩn bị để đáp ứng nhu cầu nhận thức và cảm xúc của con.

Ba mẹ nên là người bạn đồng hành của con hơn là người trên, người dẫn đường vì lúc đó ba mẹ và con cùng vạch xuất phát, cùng tâm thế và cùng những kế hoạch, dự định để có điều kiện hiểu con hơn. Trong vai trò là người dẫn đường đã biết rõ mọi thứ thì khó mà đồng cảm được với người đang khởi đầu một hành trình trong bỡ ngỡ. Trẻ là người thầy của chính mình, và đến một lúc nào đó, ta ngộ ra trẻ là thầy của chính ba mẹ nữa. Nhờ trẻ đến trong cuộc đời mà ta có động lực để tìm hiểu, để học tập qua sách vở và thực hành trong cuộc sống; rồi dọn dẹp, chuẩn bị từ tâm hồn đến trí não, thể chất. Có phải trẻ đã làm ta tốt lên hàng ngày đó không?

Trong quá trình “nhìn con”, những điều gì ba mẹ cần sửa?

Thứ nhất, **môi trường vật chất xung quanh trẻ** cần được đảm bảo an toàn để phòng chống tai nạn thương tích cho trẻ. Người lớn cần hạ thấp tầm nhìn của mình xuống ngang bằng trẻ và quan sát xem: Có gì trong tầm với của trẻ? Điều gì trông hấp dẫn trẻ? Trẻ sẽ đi đâu nếu có thể bò, chập chững hoặc đi bộ? Suy nghĩ về điều này sẽ giúp ba mẹ tìm ra và loại bỏ các nguy hiểm từ tủ, ngăn kéo và các không gian khác mà trẻ có thể chui vào và mắc kẹt trong đó; cất giữ mọi chất độc tiềm ẩn bao gồm các sản phẩm tẩy rửa, thuốc men, vitamin; để xa tầm với của trẻ các vật dụng nhỏ bé có thể làm trẻ bị sặc hoặc nghẹn như đồng xu, viên bi, hạt cườm, kẹp giấy; bịt các ổ cắm điện bằng nắp đậy ổ cắm; chốt cố định tủ sách, tủ đựng quần áo và thiết bị lớn hoặc nặng vào tường; đặt các đồ nặng ở các giá dưới cùng và trong các ngăn kéo phía dưới để đồ bớt nặng hơn bên trên.

Đối với các khu vực nguy hiểm mà trẻ không nên tiếp cận tới, người lớn có thể dùng rào chắn để giới hạn thay vì phải liên tục quan sát khi thấy trẻ tới gần và “đe dọa” trẻ rằng nơi đó nguy hiểm. Vì điều này làm trẻ dần dần hình thành “giới hạn” vô hình xung quanh để từ đó không dám vượt qua, không dám thử sức bất kì giới hạn nào trong cuộc sống.

Thứ hai là **môi trường tinh thần xung quanh trẻ**. Theo Maria Montessori, trẻ trong giai đoạn từ 0-6 tuổi, đặc biệt là giai đoạn 0-3 tuổi, não bộ của trẻ vận hành theo **cơ chế “thẩm thấu”** – trẻ thẩm hút tất cả những thông tin từ môi trường, kể cả yếu tố vật chất lẫn phi vật chất. Trẻ có thể cảm nhận tất cả những âm thanh, hình ảnh, kể cả thái độ, năng lượng của những người xung quanh. Đây được xem là giai đoạn trẻ có khả năng học tập vô hạn, những nét tính cách của con cũng dần được hình thành tạo tiền đề cho sự phát triển sau này. Vì vậy, ba mẹ và những người chăm trẻ trong giai đoạn này cần tạo cho trẻ cảm giác an toàn, tin tưởng đồng thời, thiết lập môi trường với các kích thích phù hợp, đa dạng để giúp con thiết lập các khả năng của mình. Những tiếp nhận từ môi trường trong giai đoạn này sẽ tạo nên tiềm thức sâu sắc trong con. Một ví dụ điển hình là các bà mẹ Do Thái, muốn gieo vào tiềm thức con mình về giá trị của sách, họ đã nhỏ vài giọt mật lên sách cho trẻ liếm, để con hiểu rằng sách rất ngọt ngào, sách là nơi cất giấu trí tuệ của nhân loại và mở ra tương lai của nhân loại.

Trong quá trình “sửa” môi trường tinh thần xung quanh trẻ, có một điều rất tinh tế ở trẻ mà nếu bỏ qua, ba mẹ sẽ hiểu nhầm về tính cách của con, đó là **sự nhạy cảm về tính trật tự**. Thời kì nhạy cảm về tính trật tự này bắt đầu bộc lộ khi trẻ lên 2; và kéo dài khoảng hai năm, rõ nhất vào năm thứ 3 của trẻ. Trong suốt thời kì này, trẻ bộc lộ sự quan tâm thiết tha đến tính trật tự của sự vật trong cả thời gian và không gian. Dường như đối với trẻ, trong thời kì này vấn đề quan trọng nhất là mọi thứ trong môi trường của trẻ phải được đặt đúng nơi quen thuộc; và các hoạt động trong ngày phải được thực hiện theo chương trình quen thuộc hằng ngày.

Bản thân tôi trải nghiệm về tính trật tự của con, và khi biết điều này, tôi thấy con rất thú vị và những tình huống con bị cho là ương bướng được giải quyết ôn hoà. Khi con gái lớn trải qua giai đoạn nhạy cảm với tính trật tự, khi tôi để đồ bừa vào sọt không

đúng theo cách hằng ngày (để từ từ vào) do vội quá tôi đứng từ xa quăng vào sọt luôn, con gái tôi tỏ ra bực bội vì điều đó, bé làm lại giống tôi hằng ngày và bảo mẹ làm lại. Tôi đang vội và thấy khó chịu quá nhưng cũng buồn cười quá vì hiểu được đặc điểm về tính trật tự của con.

Con trai nhỏ của tôi quen với việc mẹ dùng hai tay lái xe, khi tôi bỏ tay trái ra để ôm bé hay làm gì đó bé nhất định không chịu, bé chỉ ngón tay bé xiu vào tay cầm bên trái, chỉ chỉ chỉ... đến khi tôi để tay lên cần lái mới thôi.

Hoặc ngón cái tôi hay đặt dưới cần lái và các ngón còn lại bên trên để cầm chắc cần lái, khi tôi để ngón cái lên trên là cháu lại chỉ, chỉ, chỉ... Lúc đầu tôi ko hiểu vì nó quá nhỏ nhất rồi từ từ mới hiểu...

Có phải là trẻ rất tinh tế không? Có phải trẻ rất thú vị không?

Ngày nay, có quá nhiều vấn đề người lớn than phiền về trẻ: trẻ không chịu đứng yên mà thích leo trèo, đập phá, chạy suốt trong lớp học hoặc luôn gây hấn, làm đau bạn, hoặc trẻ chậm nói, trẻ mất tập trung... Đúng là ngày nay trẻ có quá nhiều bất lợi về môi trường như ăn uống thực phẩm nhiều chất tăng trưởng, rồi các thiết bị điện tử như ti vi, điện thoại cũng quá hấp dẫn, rồi bánh kẹo đồ ngọt vây quanh... Vì vậy, việc bảo vệ trẻ an toàn cần được hiểu rộng hơn ý nghĩa an toàn chỉ trong môi trường vật chất. Một hiện tượng được quan sát nhiều ở xã hội hiện tại, là tình trạng trẻ bị “ngắt kết nối” môi trường và những người xung quanh. Nguyên nhân chủ yếu đến từ việc trẻ trải qua một thời gian dài, lặp đi lặp lại việc tương tác một chiều với các thiết bị điện tử, trẻ mất khả năng tương tác xã hội, không có nhu cầu cầu giao tiếp. Tình trạng này trẻ hay bị người lớn “gắn mác” tự kỷ hay tăng động để rồi việc tiếp cận, hướng dẫn trẻ gặp rất nhiều khó khăn.

Thay lời kết, chỉ có người làm vườn mới hiểu, mình đã “gieo” hạt mầm gì để “thu hoạch” quả gì sau này? Vì những hạt mầm bé nhỏ, người làm vườn không ngừng học tập, thực hành và mong làm tốt vai trò của mình hằng ngày. Con luôn muốn phát triển thành phiên bản tốt nhất của mình và ba mẹ, cũng mong trở thành phiên bản ba mẹ tốt nhất trong con.